

Koolikultuur, kooli õhkkond ja õpilaste/õpetajate rahulolu eesti alternatiivpedagoogilise suunitlusega koolides

Uuringuaruanne

Liikmed: Kaja Aadomaa, Aet Rauk, Kärolin Kiviste, Kerli Karu, Chrisabell Merilee Riives, Eerik Luuri, Nelli Kaasikmäe, Atse Pääro, Ene Keis, Liliann Timakov, Anita Voropajev, Marion Kivi, Kärdy Pang, Mira Eveliina Ralli

Juhendajad: Tiiu Kuurme, Kristi Mets-Alunurm

1. SISSEJUHATUS

Meie uurimisrühma tõi kokku ühine huvi alternatiivpedagoogika suunitlusega koolide vastu ja soov nendest rohkem teada saada. Ehkki mitmed uurimisrühma liikmed on tegevad ka haridusvaldkonnas, olid teadmised alternatiivkoolidest ikkagi ähmased või lünklikud. Aruteludes järeldasime, et selline veidi kesine ettekujutus nendest koolidest on ka laiemale ühiskonnale omane ning meie uuringutulemused võiksid huvi pakkuda nii haridusvaldkonna töötajatele kui lapsevanematele. Loodame, et meie tööst on võimalik mõtteid ammutada järgmisteks, ka mahukamateks uuringuteks.

Eestis on Haridussilm.ee andmetel 2022/23 õppeaastal kokku 41 eraomandis olevat eesti õppekeelega üldhariduskooli. Meie projekti valimisse kuulus kaheksa eesti õppekeelega eraomandis olevat üldhariduskooli, kus õpib kokku 1467 õpilast ja töötab 198 õpetajat neljast erinevast maakonnast (Haridussilm, 2023).

Koolidel on vabadus luua oma koolikultuur, mis koosneb erinevatest väärtustest, normidest, tõekspidamistest, rituaalidest ja sümbolitest. Sellest tulenevalt on erinevate koolide kultuurid unikaalsed ning võib öelda, et iga kool on oma nägu. Siiski ei tea üldsus, millisel moel erineb tavakooli koolikultuur alternatiivpedagoogilisest koolikultuurist. Erakoolide sisemine töökorraldus erineb mõnevõrra riiklike haridusasutuste harjumuspärastest praktikatest. Nendel koolidel on enamasti omaenese selgepiiriline filosoofiline alus, väärtused ja neist lähtuv inimkäsitlus. Fookuses on õpilaste areng, heaolu ning rahulolu. Sellest tulenevalt tekkisid uurimiserühmal algsed küsimused:

- Kas nende koolide erisustel on ka mõju õpilaste ja õpetajate tajutavale subjektiivsele heaolule ning rahulolule kooliga?
- Kuidas suudetakse oma alusfilosoofiat ja väärtusi argipäevaselt järgida? Millisena see väljendub õpilaste ja õpetajate poolt tajutuna ning kas võiks otsida siit ideid ka üldhariduskoolide jaoks, kus on eesmärgiks seatud nüüdisaegne õpikäsitlus ja personaliseeritud õpiteed?
- Millisel viisil võiks kirjeldada uuritava kooli organisatsioonikultuuri, juhtimismudeleid ning toimimisviise? Mis on siin erinevat võrrelduna meile harjumuspärasega?
- Millisel viisil ollakse seotud kõrgkultuuriga ning edendatakse osalejate (nii õpetajad, õpilased kui ka vanemad) loovust?
- Mille tõttu on lapsevanemate huvi erakoolide ja alternatiivpedagoogiliselt suunitletud koolide vastu erakordselt suur?

Uurijatena huvitas meid lähema ülevaate saamine alternatiivpedagoogilistel suundadel põhinevate Eesti erakoolide organisatsiooni- ja juhtimiskultuurist ning selle mõjust kooli atmosfäärile ja seal osalejate tajutud hea- ja rahulolule. Sellest tulenesid meil järgmised uurimisküsimused: kuidas toimib alternatiivpedagoogikal põhinev erakool? Mis on sellises koolis teistmoodi; milline on kooli alusfilosoofia (jagatud väärtused) – kas, kuidas ja tänu millele jõuab kooli alusfilosoofia tegelikkusesse? Kuidas väärtused tegelikkusesse jõuavad; kuidas kogevad õpilased kooli ning milline on rahulolu kooliga (kas kool meeldib või mitte, mida õpilased omaarust koolis õpivad). Kuidas peegeldub rahulolu kooliga õpilaste, õpetajate ja juhtkonna teadvuses?

Esimeseks eesmärgiks oli selgitada välja, milline on kooli tegevuskultuur. Sellega seoses uurisime, millised on kooli tegevuskultuuri peamised põhijooned. Fookuses oli alternatiivpedagoogikal põhineva erakooli toimetamine ja mis on sellises koolis teistmoodi võrreldes tavakoolidega. Tähelepanu pöörasime kooli juhtimisele ja koostööle kogukonnaga. Vaatluse käigus hindasime, kas ja kuidas kooli missioon ja visioon on kandunud õppetöösse ning milline on kooli õpetamismeetodite eripära.

Teiseks eesmärgiks oli leida, milline on kooli alusfilosoofia (jagatud väärtused) - kas, kuidas ja millele tänu jõuab kooli alusfilosoofia tegelikkusse. Kuidas väärtused tegelikkusesse jõuavad. Vaatlesime, kuidas väärtused jõuavad igapäeva tegevustesse. Intervjueerisime õpilasi, õpetajaid ja juhtkonda, et teada saada, milline on kooli õpi- ja inimkäsitlus ning mil määral see erineb tavakoolist. Läbiviidud vestlustes küsisime, millised on kooli põhiväärtused ja kuidas need kajastuvad kooli atmosfääris.

Kolmas uurimuse-eesmärk oli selgitada välja, kuidas kogevad õpilased kooli ning milline on rahulolu kooliga. Fookuses olid küsimused sellest, kas kool meeldib või mitte, ning mis on need põhiasjad/väärtused, mida õpilased koolis omandavad peale põhiteadmiste. Jälgisime, kuidas peegeldub rahulolu kooliga õpilaste, õpetajate ja juhtkonna teadvuses. Intervjuude käigus uurisime, kuidas hinnatakse õpetajate ja õpilaste rahulolu kooliga ja kuidas kogetakse kooliga rahulolu. Uurisime, kui suur on õpilaste ja õpetajate autonoomia.

Uuringu käigus vaatlesime, millised on kooli tegevuskultuuri põhijooned, millised on kooli väärtused, missioon, visioon ning uuritakse kooli kogukonna rahulolu kooliga.

Võttes aluseks Tiiu Kuurme loengumaterjali “Koolikultuurist ja kooli kliimast” (Kuurme, 2023), panime kirja olulisemad koolikultuuri - ja atmosfääri moodustavad aspektid, mida koolikülastuse juures vaatluse alla võtta. Need olid:

1) Kooli vaimne ala - väärtused, uskumused, eesmärgid, mis ideeliselt inimesi seob, mille nimel kooli tehakse ja - kas see on ka päriselt nii, seda ehk lähetegi uurima, kas kooli missioon-visioon teostub ja mille kaudu. Inimkäsituse olemasolu. Ehk siis lähtealused kooli toimimisele.

2) Töökorraldus koolis - Milliseid (uuenduslikke) õppemeetodeid kasutatakse ja miks. Ruumi, kus ollakse, õpilaste võimalusi liikuda, teha midagi veel peale koolipingis istumise, kokkusaamiskohad; ülesanded, rollid, vastutusosalad, koostöö lapsevanematega.

3) Kooli traditsioonid, rituaalid, kooli aastaring - mis toidab emotsioone ja tekitab häid tundeid? Mis pakub arendamist erinevatele oskustele, rütmistab kooliaasta, koostöövaimu? Kui suur osa õpilastel erinevate ideede väljamõtlemisel ja läbiviimisel?.

4) Juhtimine - selle näivus või loomulikkus, juhikesksus, vastutusala või vastutuse jagamine kooliperega, demokraatia või autokraatia, hirmud.

5) Kommunikatsioon - informatsiooni liikumise viisid.

6) Normid - mis ja kes loob koolikorra, kes vastutab, milliseid norme peab kindlasti järgima, kui paindlik on normistik, sõnapidamine, ausus. Kas sund või teadlikkus, et mingid normid peavad olema. Tähtsaimad normid.

Eesmärkidest lähtuvalt koostasime uurimisplaani ning viisime läbi empiirilise etnograafilise uuringu, saamaks teada, kuidas kool sisemiselt ja väärtuspõhiselt toimib ning kuidas kooli korralduslik töö on ülesehitatud.

Empiirilise etnograafilise mini-uurimusprojekti tulemused võivad huvi pakkuda:

- lastevanematele ja õpilastele, kes on hariduse omandamise võimaluste erinevate valikute ees;
- üliõpilastele alternatiivpedagoogika teemaliste uurimissuundade valikul;
- haridustöötajatele ja tugispetsialistidele eneseteostamise ja töökoha valikute langetamise otsuste tegemisel;
- koolijuhtidele, hariduspoliitika kujundajatele õpikeskkondade ning hariduspoliitikate kujundamisel ja mitmekesistamisel;
- arvamusiidritele ja tavalisele Eesti inimesele, kes jälgivad Eesti haridusmaastikul toimuvat, hoiakute kujundamisel.

Kogusime empiirilise uuringuga saadud vaatluste ja intervjuude tulemused kokku, esitasime oma projektiliikmetele ning koostasime analüüsi. Uuringust valmis raport, mille avalikustame Õpetajate Lehes artikli vormis. Kaks projektis osalenud tudengit, kes külastasid projekti raames Lilleoru Põhikooli, kirjutavad kooli tutvustava ja oma muljeid kajastava artikli ajalehte "Rae Sõnumid", mis ilmub kas 2023. aasta mais või juunis.

2. KOOLIKULTUURI PÕHIJONED

Lähtudes uurimistöö eesmärkidest avame kolm teemafookust:

- Kooli tegevuskultuur
- Kooli väärtused, missioon ja visioon
- Kooli rahulolu ja kooli konteksti kogemine.

Lisaks seletame lühidalt lahti alternatiivpedagoogika ja kristlikke koolide tähenduse.

Kooli tegevuskultuur

Tiiu Kuurme loengu materjalides on hästi välja toodud, mis on koolikultuur. Tema arvates kultuurina võib mõista kõike vaimset ja materiaalsset, mille on loonud inimene. Kultuur on ka eluviis kodus ja ka teistes erinevates kogukondades. Erinevates kogukondades loovad kultuuri: teadmised, uskumused, väärtused, harjumused, moraal, rituaalid, sümbolid, sündmused, keelekasutus jne. Kultuur loob tegelikkuse, milles elame, mõtleme, tunneme tundeid ja harjume teatud enesestmõistetavustega. Kool on kogukond, mis loob oma kultuuri, millel on oma sisu ehk hoiakud, väärtused, uskumused, oletused, tööviisid ja harjumused. Koolikultuuril on vormid, mille kaudu sisu saab tõeks: koolitund, õppimismeetodid, suhted ja suhtumised, sündmuste tähistamine, juhtimisviisid, aasta- ja nädalaplaanid. (Kuurme, 2023)

Koolikultuur on koolile omaste normide, väärtuste, tõekspidamiste, rituaalide, sümbolite ja lugude kogum. (Sarv, 2013)

Koolikultuur on kooli kui institutsiooni olemusest tulenevad väärtused, hoiakud, normid ja rollid koos iga kooli subkultuuriga, mille moodustavad mitteametlike rühmitiste väärtused, hoiakud, normid, rollid. (HAR, n.d.)

ERINEVAD KULTUURIVORMID KOOLIS

Uuringus vaaeti vaatluse alla kolm põhilist kultuuri koolis, milleks olid õpetajakultuur, õpetamis- ja õppimiskultuur ning õpilaskultuur. Tiiu Kuurme (Kuurme, 2023) on oma loengus nende sisu lahti seletanud järgnevalt:

Õpetajakultuur – kuidas õpetajad läbi saavad, kas nad töötavad üksi või meeskondades, kas jagavad muresid ja toetavad üksteist, kuidas korraldavad sündmusi, kui lähedased omavahel ollakse, kas omavahel valitseb koostöö või konkurents.

Õpetamis- ja õppimiskultuur – milliseid õpetamismeetodeid kasutatakse, millised on rollid koolitunnis, õpetamise kohad, õpetajate suhtumine õppijasse, missugused on hinded või sõnaline tagasiside, kontroll ja ettekirjutised või ruum loomingule, õppija iseseisvus.

Õpilaskultuur – õpilaste keskel olevad alakultuurid, nt. nohikud, sportlased, oivikud või popparid, milline on õpilaste läbisaamine ja, üksteise abistamine või nende vahel toimub konkureerimine, kes on liidrid, iidolid, millised on eelistused ja taunimisväärsused, kas õpilaste keskel toimub kiusamine või kokkuhoidmine. (Kuurme, 2023)

Kooli väärtused, missioon ja visioon

Koolikultuuri väljendab kooli vaimsus – väärtused, missioonid ja visioonid. Oluline on, kas inimene on üksi või süsteemi osa, kas kool on stabiilne või käivad otsingud õige lähenemise leidmiseks, kas ollakse sisemiselt missiooni kindel või püütakse näiliselt selline olla, kas kool tegutseb rutiinselt või on määravaks erinevad sündmused. Vaimsuse all vaatleme, mis ideeliselt kooliperet seob.

Tähtsal kohal koolikultuuris on töökorraldus. Vaatluse all on aeg ja ruum, käimisrajad, ülesannete jaotus, rollid, vastutuselad, plaanid, koostöisus või igaüks enda nimel; rituaalid, tseremooniad. Vaadeldakse, kuidas toimub juhtimine, kas see on võimule allutatud või jagunevad võim ja vastutus omavahel, kuidas sünnivad otsused. Kas koolis toimub tegelik või sümboolne juhtimine ning, kas valitseb demokraatia, autokraatia või kollegiaalsus?

Koolikultuuri iseloomustavad kirjutamata või kirjutatud normid. Selle all mõistetakse seda, milline on ametlik, milline ebaametlik normistruktuur. Vaadeldakse, millised on ootused liikmetele, mida hinnatakse, mille eest kiidetakse ja karistatakse, kas peetakse sõna, kas asju nimetatakse õigete nimedega.

KOOLIKULTUUR JA KOOLIKLIIMA

Kui koolikultuur tähendab väärtusi, arusaamu, uskumusi ja norme, siis koolikliima peegeldab seda kõike. Kooli kliima väljendab kollektiivset enesetunnet ja kooli organisatsioonilist tervist. Teda on kirjeldatud kui kooli südant ja hinge, mis paneb asjaosalised kooli armastama ja soovima olla osa sellest. Koolikultuuril ja -kliimal on õppimisele suur mõju. (Kuurme, 2023)

Õpilaste saavutuste paranemine toimub positiivse ja professionaalse kultuuriga koolides. Kui need pole head, siis kannatab õppimine.

Heas koolis püütakse koolikultuuri kaudu luua hea koolikliima. Läbi kooli üldisema tundetausta – kas õhkkond on positiivne või negatiivne, toksiline või neutraalne, innustav või allasuruv? Kas tunded on üldse lubatud? Liialt rõhutatud tundepool näitab, et mujal on tähtsate tunnete olemasolu takistatud. Läbi suhete iseloomu – kas teine inimene on subjekt või objekt? Kui reglementeeritud on suhted? Kas julgetakse olla avatud. Kas ollakse emotsionaalne või ratsionaalne? Kas teine inimene on roll või isiksus? Kas suhtlemine on sisult rikas või vaene? Kas olulistest asjadest saab rääkida? Kuidas saavutatakse tasakaal? Hirm on suurim lootuse ja teovõime rõõvija.

Kooli rahulolu ja kooli konteksti kogemine.

Haridussüsteem peab tagama inimestele ettevalmistuse toimetulekuks nii laiemalt ühiskonnas kui kitsamalt tööturul ning valmisoleku oma oskusi pidevalt uuendada vastavalt aja jooksul muutuvatele vajadustele. Õppimisvõimaluste pakkumisel on olulised nii õppe kvaliteet (asjakohaste teadmiste ja oskuste tase), õppekorralduse efektiivsus, aga ka osapoolte rahulolu õppeprotsessi ja õppimisvõimalustega. (Tartu Ülikooli rakendusuringute keskus, 2016). Kooliga rahuloluks võib nimetada õpilaste, õpetajate ja vanemate hinnangut selle kohta, kui rahul nad on koolis pakutava hariduse, õppekava, õpetajate, vahendite ja keskkonnaga. See enamasti hõlmab ka üldist õpikeskkonda, kooli infrastruktuuri ja teenuste kvaliteeti ning õpilaste turvalisust koolis. Kooliga rahulolu mõjutab otseselt õpilaste õppimist ja kooli mainet. Õpilased, kes on oma kooliga rahul, on tõenäolisemalt motiveeritud õppima ja saavutavad paremaid tulemusi. Samuti võib kooli positiivne maine meelitada uusi õpilasi, õpetajaid ja rahastajaid. Seega on kooliga

rahulolu oluline tegur, mida tuleks jälgida ja parandada, et tagada kvaliteetne haridus ja positiivne õpikeskkond.

Alternatiivpedagoogika

Alternatiivpedagoogika all mõistame enamasti eri meetoditel põhinevaid õpetamisviise, mis pole üldiselt riiklikus haridussüsteemis tunnustatud, kuid alluvad riiklikule õppekavale. Eestis on tuntumad alternatiiv pedagoogilised meetodid: Freinet' pedagoogika, Fröbeli pedagoogika, Hea Algus, intuiitvpedagoogika, Montessori pedagoogika, Pestalozzi pedagoogika, Waldorfi pedagoogika ehk Steineri pedagoogika.

Kristlikud koolid

Püha Johannese kooli avalehel seisab hea kirjeldus kristliku kooli kohta. Kristlikus koolis kohtuvad ajatu ja tänapäevane, kristlikud väärtused ja nüüdisaegne õpikäsitus. Koolihariduse kõrval on oluline, et inimene ei kaotaks sidet oma hingega, oma nähtamatu ja igavikulise identiteediga, sest vaid nii saab kujuneda terviklik isiksus. Pedagoogika on eelkõige elus suhe, kool pühendub teadlikult heade suhete loomisele ja hoidmisele laste, laste ja õpetajate, kolleegide, perede ja kooli, vanemate ja laste vahel. (Püha Johannese kool, 2023)

3. METODOLOOGIA

Lähtudes eeldusest, et koolikultuur on osadeks lahutamatu tervik, kasutasime projekti läbiviimiseks kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivne lähenemine võimaldab tõlgendada väärtushinnanguid neid selgepiirilisel eristamata arvestades intervjueeritavate subjektiivset maailmataju ja uurijate tõlgendusviisi. Kvalitatiivse meetodi aluseks valisime interpretivistliku seisukoha (Hirsjärvi jt, 2007) - koolikultuur on pidevas arengus, sõltub kogukonnast ja selle tajumine on subjektiivne.

Eesmärkide täitmiseks viisime läbi empiirilise etnograafilise uuringu mõistmaks, kuidas kool sisemiselt ja väärtuspõhiselt toimib ning kuidas kooli korralduslik töö on ülesehitatud (ibid). Külastasime vaadeldavaid koole ja uurisime koolis toimuvaid argielu protsesse.

Andmete kogumiseks kasutasime vaatlusi ning fookusgrupi intervjuusid (koolijuht, õpilased ja õpetajad). Mittesekkuvate vaatlejatena püüdsime leida ja tajuda koolikultuuri rutiinseid elemente, mida koolipere ise ei pruukinud oluliseks mainida, kuid mis meile vaatlejatena tundusid olulised. Kokkuleppel koolidega vaatlesime füüsilist keskkonda, õpetajaid ja õpilasi nende omavahelises interaktsioonis ja tegevustes soovides teada saada, kas nende hoiakute ja käitumise vahel võib esineda erinevusi (Vihalemm, 2014). Vaatluse käigus tegime märkemid ja koostasime uurijapäeviku.

Intervjuu kvalitatiivse uurimismeetodina võimaldas põhjalikumalt analüüsida ja saada sügavamalt arusaama õpetajate ja õpilaste teadmiste, arvamuste ja praktikate omavahelistest seostest ning arvestada erinevate vaatenurkadega, mida mõjutasid erinevad sotsiaalsed põhjused (Flick, 2019). Poolstruktureeritud intervjuu võimaldas rühmavestlust juhtida, samas jättis uurijatele võimaluse intervjuu käigus esilekerkivate uurimisteedega haakuvate uudsete teemaarendustega kaasa minna. Poolstruktureeritud intervjuud kasutasime selle paindlikkuse ning küsimuste arvu ja järjekorra varieeruvuse tõttu. Täpsustavaid küsimusi oli võimalik intervjuu käigus lisada ja vajadusel ka küsimusi selgitada. (Õunapuu, 2014)

Fookusgrupi intervjuude läbiviimisel keskendusime uurimisküsimustele teemade kaupa püüdes samaaegselt luua vaba õhkkonda esmargiga saavutada intervjuueeritavate omavaheline stimulatsioon, avada nende mõttemaailma ja väärtusi. Fookusgrupi suurused varieerusid 3-8 inimeseni ja intervjuud kestsid 1-2 tundi. Rühmaintervjuude läbiviimisel lähtusime eetiliste normide heast tavast ning vastajatele jäi alati vaba valik kas vastata või mitte. Vastajate isikuandmeid ei ole üheski uurimuse läbiviimise etapis seostatud tema hinnangutega. Fookusgruppide moodustamisel jagasime koolipere kolmeks ja viisime läbi rühmaintervjuud kooli juhtkonna, õpetajate ja õpilaste tasandil, võimaluse avanedes intervjuueerisime neljanda grupina lapsevanemaid. (Vihalemm, 2014)

Intervjuud salvestasime ja hiljem transkribeerisime audiofailid kasutades TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris väljatöötatud veebipõhist kõnetuvastustehnoloogiat (Olev, 2022). Intervjuude lindistusi ja stenogramme kasutame ainult analüüsi koostamiseks.

Andmete analüüsimiseks kasutasime kombineeritult induktiivset ja deduktiivset lähenemist ning temaatilist sisuanalüüsi. Induktiivne lähenemine võimaldas valimisse kuulunud koolidest kogutud andmete järk-järgulise üldistamise teel leida vastused uurimisobjektiks olnud teemade mõistmiseks ja tõlgendamiseks. Deduktiivse lähenemise alusel lähtusime koolikultuuri ja koolikliima komponentide kategoriseerimisel intervjuuküsimuste ja vaatlusplaani koostamisel. Nende lähenemiste kombinatsioon võimaldas meil toetuda olemasolevatele teooriatele ja varasematele uuringutele olles samas uurijatena avatud uutele ilmingutele. Teemaatilise sisuanalüüsi tulemusena koostatud interpretatsioonid võimaldasid tulemusi kirjeldada tuues välja nii uurijate kui uuritavate poolt olulised teemad. (Kalmus jt, 2015)

Loetletud erialased teadmised aitasid meil uurijatena isiklikult **kogeda** koolikultuuri loomulikus keskkonnas ning **mõista** seoseid inimeste hoiakute ja reaalsete tegevuste vahel. Vaatluse, fookusgrupi intervjuude ja dokumendianalüüsi käigus kogutud andmete etnograafiliseks tõlgenduseks tiimi tasandil oli vajalik tiimiliikmete erinevate teadmiste **jagamine** ja ühtse arvamuse **kujundamine** projekti eesmärgi täitmiseks. Projekti teaduslikkuse säilitamiseks kasutasime oma oskusi uurimusküsimustele vastuste leidmiseks, tehes andmekogumise käigus salvestusi ja märkmeid, koostasime vaatluspäevikuid ja memosid, seejärel, eneserefleksiooni ja ühiste arutelude käigus **tõlgendasime** ning **analüüsisime** andmeid lähtudes erialastest teadmistest. Projekti lõpptulemusena tekkis uurijatel arusaam alternatiivpedagoogiliste koolide kultuuri olemuse mõistmisest, selle tõlgendamisest ning seletamisest.

VALIM

Uurimistöö viisime läbi mugavusvalimi alusel, mille moodustamise aluseks olid projekti juhendajate isiklikud kontaktid.

Projekti valimisse kuulus kaheksa eestikeelse õppekeelega eraomandis olevat üldhariduskooli, mis moodustas 19% Eestis tegutsevatest sarnastest eraomandis olevatest koolidest. Vaatlusalustes

koolides õppis kokku 1467 õpilast ja töötas 198 õpetajat (Haridussilm, s.a). Koolid tegutsevad neljas erinevas maakonnas. Uuritavates üldhariduskoolides rakendatakse waldorfpedagoogika, gaia hariduse, Teadliku Muutuse Kunsti teadmiste ja oskuste integreeritud õppetegevuste ja Taani vabade koolide eeskujul elamusõppel põhinevaid alternatiivpedagoogilisi õppemeetodeid. Valimisse oli kaasatud kaks kristlikke väärtusi jagavat tavakooli.

Valimisse kuulunud koolidest kahes toimub õppetegevusi I ja II kooliastmel, neli kooli tegutsevad täiemahuliste põhikoolidena ja kahes koolis on võimalik omandada nii põhikooli kui gümnaasiumi haridust. Külalastatud koolide õpilaste arv jäi vahemikku 33 kuni 455, koolis töötavate pedagoogide arv jäi vahemikku 6 kuni 50. Valimisse kuulunud järjepidevalt tegutsenud koolidest on vanim aastast 1992 ja noorim aastast 2018. (vt Tabel 1.)

Tabel 1. Vaadeldud koolid

Vaadeldud kool	Projektis kasutatud lühend	Asutamise aasta	Klassid seisuga 2023 kevad	Õpilaste arv 22/23 Haridussilma	Õpetajate arv 22/23 Haridussilma	Õpetamisviis
Aruküla Vaba Waldorfkool	AVW	1992	1.-9.klass	112	21	waldorfpedagoogika
Gaia Kool	GK	2014	1.-9.klass	209	28	gaia hariduse põhimõtted
Kohila Mõisakool	KMK	2013	1.-9.klass	241	31	kristlikule väärtussüsteemile
Lilleoru Põhikool	LIK	2018	1.-5.klass	33	6	Kunsti teadmiste ja oskuste integreerimine õppetegevusse
Pärnu Vabakool	PV	1997	1.-9.klass	163	23	Taani vabakoolide eeskujul elamusõpe
Püha Johannese Kool	JPK	2013	1.-11.klass	455	50	kristlikule väärtussüsteemile
Tallinna Vaba Waldorfkool	TVW	2001	1.-12.klass	193	32	waldorfpedagoogika
Väike Werrone Kool	VW	2017	1.-8.klass	77	15	waldorfpedagoogika

ANDMETE KOGUMINE

Eesti erinevaid alternatiivpedagoogilisi koole külastasime kaheste meeskondadega. Vastavalt kolmele fookusteemale vaatlesime kooli füüsilist keskkonda, õppetegevust ja õhustikku. Igas koolis viisime läbi kahepäevalise vaatluse, ning et saada infot omavahelisest suhtlemisest, kooli

atmosfäärist, kollegiaalsusest ja lapsevanemate kaasamises intervjuerisime kolme valitud sihtrühma (juhtkond, õpetajad ja õpilased). Lilleoru Põhikoolis õnnestus intervjuerida ka lapsevanemaid. Intervjuud viisime läbi fookusintervjuu vormis.

Lähtudes uurija eetikast, saatsime koolidele eelnevalt nõusolekulehed, mis edastati fookusintervjuudes osalevate õpilaste vanematele. (vt. Lisa 1.)

KÜSIMUSTIKU ETTEVALMISTAMINE

Uuurimiseesmärgid ja -küsimused koostasime ühise arutelu käigus.

1. Selgitada välja, kuidas toimib alternatiivpedagoogikal põhinev erakool? Mis on sellises koolis teistmoodi?
 - 1.1. Kuidas toimub kooli juhtimine ja koostöö kogukonnaga?
 - 1.2. Kuidas kooli missioon ja visioon on kandunud õppetöösse?
 - 1.3. Millised on kooli traditsioonid?
 - 1.4. Milline on kooli õpetamismeetodite eripära?
2. Selgitada välja, milline on kooli alusfilosoofia (jagatud väärtused) – kas, kuidas ja tänu millele jõuab kooli alusfilosoofia tegelikkusesse? Kuidas väärtused tegelikkusesse jõuavad?
 - 2.1. Milline on kooli missioon ja visioon?
 - 2.2. Milline on kooli õpi- ja inimkäsitlus?
 - 2.3. Millised on kooli põhiväärtused ja kuidas need kajastuvad kooli atmosfääris?
3. Selgitada välja, kuidas kogevad õpilased kooli ning milline on rahulolu kooliga (kas kool meeldib või mitte, mida õpilased omaarust koolis õpivad). Kuidas peegeldub rahulolu kooliga õpilaste, õpetajate ja juhtkonna teadvuses?
 - 3.1. Milliseks hinnatakse õpetajate ja õpilaste rahulolu kooliga?
 - 3.2. Kuidas kogetakse kooliga rahulolu?
 - 3.3. Kui suur on õpilaste ja õpetajate autonoomia?

Link uurimisplaanile:

<https://docs.google.com/drawings/d/1t8vHuJwWK3nJBDxEBcpuL8x1VPhpouvm3pmSUnz8r5E/edit>

Ühiselt formuleerusid ka fookusgruppide intervjuude küsimused nii juhtkonnale, õpetajatele kui ka õpilastele :

https://docs.google.com/document/d/14ul2MrrTJVZKiF_Yf2hr8sj3BPKF5y6x/edit

https://docs.google.com/document/d/1TNw4Sosm_Mtbiqqqu7Z2JD-hlADozcbL/edit

<https://docs.google.com/document/d/1oOlqnVrfy5atoMe2NVm8NZxiAAWcBSlu/edit>

Kõige olulisemad küsimused markeerisime küsimustikel punasega.

Koostasime ka nõusoleku vormi lastevanemate jaoks ja kirja koolidesse saatmiseks (Vt Lisa 1. ja Lisa 2.).

VAATLUSPLAAN

Vaatlusplaani osadena kirjeldasime paaristööna vaatluseelsed tegevused, vaatluse ja vaatlusjärgsed tegevused. Vaadeldavate objektide nimekirja koostamisel lähtusime teooriast, mille kohaselt üldisemaks olukorra, tegevuse ja protsesside kirjeldamiseks soovitatakse järgida kuut peamist dimensiooni: koht/ruum, aeg, tegutsejad, tegevused, materiaalsed objektid (asjad, interjäär, dokumendid jms) ning protsessid/sündmused (Vihalemm, 2014 viidatud Spradley, 1980). Tiimiliikmete ühise arutelu tulemusena koostasime uurimisküsimustest lähtuvalt tabeli koolikeskkonnas vaadeldavatest objektidest. Vaatlusplaani piiravaks teguriks sai vaatluse läbiviimise aeg, mis piirdus kuni kahe koolipäevaga. Vaatluse käigus tegi iga uurija märkmeid ning koostas vaatluspäeviku lähtudes objektiivsusest ja detailsusest (Vihalemm, 2014). Vaatluse tulemused kirjeldasime paaristööna kahe nädala jooksul peale vaatlust Google Drives ühisesse dokumenti koolide lõikes. Hiljem grupeerisime vaadeldud objektid lähtudes uurimisküsimuste temaatikast ning rühmatöö tulemusena koostasime tulemustest kokkuvõtte.

Vaatlusplaani:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/14YK62GGO2y5rFGFuDNG2U4mQdTDpdxLi/edit#gid=297411340>

Vaatluspäevikud:

https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1I_GskRtjPYJi81ZZ35nXlTcbjp9stocw

ANDMETE ANALÜÜSIMINE

Fookusgrupi intervjuude käigus kogutud andmeid analüüsisime temaatilise analüüsiga. Enne analüüsi teostamist kuulasime intervjuud üle ja parandasime intervjuude tekstid/transkriptsioonid. Lähtuvalt uurimisküsimustest ja eesmärkidest markeerisime juba *bold*-iga ära need kohad, mis vastasid mõnele küsimusele. Pärast koolikülastusi koostasime ka uurijapäevikud, kuhu said kirja vahetud muljed ja mõtted.

Näide uurijapäevikust:

https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1D3UAV-rmB56SpntDoOyO_4Bslqy5oFBs

Järgmise etapina markeerisime kolme eesmärgi küsimuste vastused intervjuude transkribeeringutes 3 erineva värviga (kollane, sinine ja roheline) ja vajadusel tematiseerisime need ka märksõnadega (näiteks nagu traditsioonid, juhtimine, väärtused, autonoomia jne).

Näide markeeritud intervjuust:

https://docs.google.com/document/d/1F8SNT67TsKN_pl-i5GJHS9VUfYehFtD-xJrXfDEoOT8/edit

Intervjuudest leitud uurimisküsimuste vastused kandsime koos tekstinäidetega analüüsi tabelisse. Näiteid võis tuua ka vaatlustabelist ja uurijapäevikust. Leidsime ka sarnasused ja erinevused fookusgruppide vahel.

Näide Lilleoru kooli tabelist:

<https://docs.google.com/document/d/1bs3qerQ-hfMmZI0mna2KQoHxaa1Jr3ii/edit>

Järgnevalt üldistasime fookusgruppide vastused ja kandsime need ühisesse *Excel*-i tabelisse. Sinna kandsime ka vaatlusplaanide kokkuvõtted. Viimaseks võrdlesime kolmestest gruppides kõikide külalastatud koolide andmeid ja tegime neist üldistava kokkuvõtte.

Analüüsimaterjali link:

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1uGhLODn_rqEQEdGxRXNbOGnaWFyZ9G_m/edit#gid=200032167

Saadud tulemused kehtivad vaid uuritud valimi piires ja nende alusel ei saa teha suuri üldistavaid järeldusi.

4. TULEMUSED

Koolide esindajatega läbiviidud intervjuudel oli kolm eesmärki, millele saadi järgmised vastused. **Esimene eesmärk oli selgitada välja, kuidas toimib alternatiivpedagoogikal põhinev erakool? Mis on sellises koolis teistmoodi?**

- Intervjuudest selgus, et projektis osalenud koole juhitakse erinevalt: kolmes koolis on juhtimine kollegiaalne, st kaasatud on juhtkond, õpetajad ja lapsevanemad.

LIK juht: “Kogukond on kogu kooli arengus väga tugevalt sees. Kogu see arendusgrupi praegu koos käimine ja kogu selle kooli kontseptsiooni ja järgmiste sammude sihi seadmine. See on see pool, mis arengut puudutab laiemalt.”

PV juht: “Kool on nagu mitme peaga lohe, kollegiaalne, meeskondlik, kus on jagatud rõõmud ja mured. Ühendatud on juhtkond ja selts.”

Sama palju on koole, kus otsuseid võtab vastu koolijuht koos õpetajatega. *AVW juht: “Waldorfkoolides on kollegiaalne juhtimine, mis tähendabki seda, et tegelikult ei ole mina kooli juhataja rollis. See juhtimine ei käi nii, et mina otsustan ja teen oma otsused teatavaks, et nüüd on nii. Meil tegelikult käib see juhtimine alt ülespoole, ehk et kõik otsused teevad tegelikult õpetajad, ehk siis läbi kolleegiumi.”*

Kahes koolis toimub juhtimine tavakoolile sarnaselt - kooli juhib juht koos hoolekoguga või sihtasutuse juhiga.

- Kõikide koolide jaoks on oluline tihe koostöö lapsevanemate ja õpilastega - õpilasi ja vanemaid kaasatakse aktiivselt kooliürituste jm ühistegevustesse korraldamisse. Korraldatakse heategevuslikke laatasid, ühiseid väljasõite, muuseumikülastusi jne. PJK paistab eriliselt silma oma perelaagrite, isad-pojad matkade, emade- ja isadepäeva

kontsertidega. *PJK juht: "Vanemateta me kool ei oleks praegu seal, kus ta praegu on. See on absoluutselt kindel. Et see vanemate abi on olnud ikkagi elutähtis, isegi otsustav."*

PV juht: " Pidev koostöö.Kool on kogukonna kool.Lapsevanem on omanik teatud mõttes. Nad näevad ja toetavad kooli"

Ühes koolis tõdeti, et õpilaste arvu kasvades/kooli laienedes kontakt vanematega väheneb.

- Koolides on olulisel kohal õpilaste sotsiaalsete oskuste arendamine: koostöö, omavahelised suhted, probleemide lahendamise oskus, iseseisvus ja vastutamine oma tegude eest.

Seda tõi intervjuus välja ka LIK juht: "*Lapsed õpivad koos loodusjõududega ja nendega koostööd tegema, oma soove ja palveid väljendama, iseennast analüüsima. Oma päevad võtavad lapsed koolipäeva lõpus arutelu vormis kokku. Ka selliselt, et igaüks ütleb kellegi teise kohta midagi hästi või ütleb enda kohta midagi.*" Kõikides koolides on loodud õpikeskkond, kus õpilane tunneb ennast turvaliselt ja väärtustatuna, sealjuures rõhutati ühes koolidest ka distsipliini olulisust. Koolide õppetegevus, mis toimub nii koolis kui ka väljaspool maja, on mõtestatud ja õpilasest lähtuv.

- Igas koolis on päeva ja/või nädalat alustav rituaal: päev algab kas hommikulaulmise,-ringi või palvusega, ühe kooli päev algab õpilaste ja õpetajate bussipeatusest läbi metsa kooli jalutamisega.

Kui rääkida koolide omanäolistest tavadest, siis waldorfkoolid eristusid oma kommete ja tavadega - korraldatakse kuu- ning laternapidusid ja aastaringi järgivad erinevaid üritusi. *AVW õpetaja: "Kuidas me näiteks tähistame Mihklipäeva ehk Miikaeli päeva. Igal klassil on oma ülesanne- alati on mida oodata, kuigi me vaatame sarnast etendust jõulupeost jõulupeosse, on seal iga kord uus klass, uued mängijad. Et see on nagu selgroog, mis omamoodi kannab."*

Kristlikke koolide traditsioonid lähtuvad kirikukalendrist, mille raames toimuvad erinevad üritused. *KMK õpetajad: "Ja siis meil on jõuluteenistus, kus siis klassid alati etendavad jõuluevangeeliumi."*

LIK-s on eriline tava pealinnas toimuvad õppekäigud lõpetada ühise restorani- või kohvikukülastusega. LIK õpetaja: "*Meil on need ühised linnapäevad, kus me kõik koos*

(märkus: õpilased k.a) *käime muuseumis või teatris ja peale seda läheme kohvikusse või restorani.*”

Teiseks eesmärgiks oli selgitada välja, milline on kooli alusfilosoofia (jagatud väärtused) – kas, kuidas ja tänu millele jõuab kooli alusfilosoofia tegelikkusesse? Kuidas jõuavad kooli alusfilosoofial põhinevad väärtused tegelikkusesse?

Intervjuudest selgus, et kõikides uuritud koolides hinnatakse inimest kui terviklikku õppijat, keda austatakse ja väärtustatakse.

LIK õpetaja: "Inimlikkus, soojus, hoolivus. Need on kolm esimest, mis on kõige tähtsamad ja sisalduvad igapäevatoos."

Lisaks jäid kõlama märksõnad nagu koostöö ja vabadus: vabadus olla õpilasel tema ise. Toetatakse iga õpilase eripära ning tema iseseisvumist, aktsepteeritakse teda sellisena nagu ta on ning antakse vastutus õppimise eest (ennastjuhtivad õppijad).

- Oluliseks peetakse koostööd nii lastevanemate, kooli kui ka õpilaste vahel. Soovitakse tekitada kogukonna tunnet. Intervjuudes peeti oluliseks, et toimuks sisuline õpe: et lapsed saavad aru, mida nad õpivad. AVW juht: *“Võib-olla väga kulunud väljend, et mõtle oma peaga, aga see tegelikult on, see on väga oluline just see, et mõtle mingite asjade üle, mõtiskle nende üle. Kahtle mingites asjades, isegi natuke peab õpetama seda, et ei võetaks nagu kuidagi kõike, mis su ümber igalt poolt tuleb, kõike kohe nagu puhta kullana, et mõtle selle asja üle, kahtle ja siis sinna otsa kohe nagu julgus, et julge ka võib-olla siis oma arvamus välja öelda.”*

Kasutatakse erinevaid meetodeid, näiteks arutelusid ja mängulisi lähenemisi. Inimkäsitluse kandvateks mõisteteks on väärtustatus ja väärikus. Kooli tunnetatakse kui üht suurt perekonda või ühist kogukonda, kus kõikidel on omad rollid, aga inimesena on kõik võrdsed, üksteise suhtes ollakse sõbralikud ja austavad.

LIK õpetaja: “Ütleme selline inimlikkus, soojus, hoolivus. Need on kolm esimest, mis on kõige tähtsamad ja sisalduvad igapäevatoos.”

- Olulisena toodi välja, et lastel poleks kooli ees hirmu ega vastumeelsust. Koostöö kõikide osapoolte vahel tekitab õpilastel soovi koolis käia, sest kõik on sõbralikud ja soojad ning tekitavad tunde, et nad on oodatud.

GK juht: “Meie kooli põhieesmärgid on terve inimene, terve kogukond ja terve maailm. Nendest tulevad ka meie kooli väikesed eesmärgid. Soovime, et kõik oleksid hoitud ja individuaalselt toetatud.”

Lastele õpetatakse läbi eeskju üksteisest hoolimist, eneseväljendamise julgust ja koostööd. Tekkinud sotsiaalseid probleemide kiire lahendamine toetab nende oskuste õppimist. Koolid peavad oluliseks, et nii õpilased kui õpetajad oskaksid iseennast väärtustada ja hoida. Koolide eesmärk on tervikliku inimese kasvatamine, sealst edasi tolerantsema ja üksteist väärtustava ühiskonna loomine.

Kolmandaks eesmärgiks oli selgitada välja, kuidas kogevad õpilased ja õpetajad kooli ning milline on rahulolu kooliga (kas kool meeldib või mitte, mida õpilased enese ja õpetajate arvates koolis õpivad). Kuidas peegeldub rahulolu kooliga õpilaste, õpetajate ja juhtkonna teadvuses?

- Uuritud koolides olid tunded seoses kooliga valdavalt positiivsed. Õpetajad, õpilased ja juhtkond olid enamasti rahul oma kooliga. Igas koolis oli ka eriarvamusel liikmeid, kuid eriarvamuste puhul tooks esile, et neid julgetakse väljendada. Enim tõsteti esile head koostööd vanemate ja kogukonnaga. LIK lapsevanem kirjeldab oma ja lapse rahulolu nii: *”Hästi hoolivad õpetajad on...mu laps on täitsa kiindunud oma õpetajasse; ta ise ütleb, et õpetaja on nagu teine ema.”*

Kooliseseid suhteid peeti oluliseks ja rahumeelseks. Kooli ühisüritused suurendavad kogukonnatunnet ja seovad kodud kooliga. Külalastatud koolides töötamist hindasid õpetajad privileegiks ja missiooniga tööks. AVW õpetaja: *“Ma hindan seda keskkonda, seda õpetajate kollektiivi või seda metoodikat, et ma saan ikkagi paindlikult õpetada neid asju, mis on olulised ja vajalikud. See annab vabaduse.”*

- Õpilased mainisid küll mõningast väsimust koolipäeva lõpuks, kuid kellelgi polnud vastumeelsust järgmisel päeval taas kooli tulla.

TVW õpilane: “Väsinud olen ikka veidi ka, aga mitte sedasi, et mitte kunagi enam ei taha kooli tulla.”

LIK õpilane: "Suht palju on õppida, rohkem kui kolmandas klassis ja nagu ei viitsi ka enam eriti õppida. Kui ma väiksem olin, siis meeldis rohkem. Aga ma saan sellega ikkagi hästi hakkama."

Võrdlusmomendina saab välja tuua, et ühes koolis hindasid kodutööde mahtu liiga suureks, teises, vastupidi soovitakse rohkem kodutöid saada.

- Kooli võrreldi kodutundega, märgiti koolipere ühtehoidvust. *AVW õpilane: "...siin nagu võetakse kohe niimoodi omaks, arvestatakse, kuulatakse päriselt..."*, ollakse tähelepanelikud üksteise vastu ja hoolitakse. Esile toodi sõbralikku õhkkonda ja õpetajad märkisid, et neil on kooliga samad väärtused. Ühised väärtushinnangud omakorda võimendavad kogukonnatunnet. Õpilased väärtustavad teadmiste sisu rohkem kui hindeid. Võimalus vabalt oma arvamust avaldada on suurendanud vastutustunnet kogu koolipere ees. Koolipere kui pere ja sõpruskond, koolipere kui usaldusväärne ja kompetentne kollektiiv tekitab sünergia, mis lõppkokkuvõttes väljendub rõõmus ja eluga rahulolus.
- Külastatud koolides valitseb kolleegidevaheline usaldus, mis lubab viljeleda jagatud vastutust kooli juhtimise tasandil. Tunnetades juhtkonna ja kogukonna usaldust suureneb õpetajate enesekindlus. Kooli ühiste eesmärkide nimel on õpetamismeetodite valikul ja õpistrateegiate rakendamisel õpetajad vabad oma valikutes ja neil on võimalik kasutada kogu olemasolevat potentsiaali ning eksperimenteerida. Teadmine, et kolleegidega on võimalik vabalt mõtteid vahetada, arutleda, koos panustada ja koos uusi lahendusi planeerida. *PJK õpetaja: "...olen ainult kogunud julgustust ja toetust."* Tagatud on võimalus tunnetada iga õpilase individuaalset võimekust ja pakkuda igapäevasele võimetekohast õpikeskkonda.

AVW õpetaja: "Et meil see temperamendikasvatus, mis tähendab, et me arvestame nelja temperamendiga põhiliselt, puhtaid temperamente on vähe. Aga kui nagu tavakoolis on harjumus ühe aktiivselt käituva poisi kõrvale pannakse kahe korraliku tüdruku vahele, siis me paneme vastupidi, need kaks aktiivset poissi kokku, las töötavad teineteist las siluvad oma temperamenti. Ja kaks siukest väga vaikset, paneme jälle ka omavahel kokku, just algklassides. Huvitaval kombel see töötab väga hästi."

Mudeldades õpetajaid on õpilased võtnud üle valiku-, otsustus- ja tegutsemisvabaduse ning neist on kujunemas (või kujunenud) teadlikud vastutustundlikud õppijad.

Üksteisest lugupidamine ja eripäradega arvestamine on loonud keskkonna, kus ollakse vabad oma valikutes. Mida suurem on õpetaja autonoomia, seda mitmekülgsemaid õppemeetodeid kasutatakse, mille tulemusena tunnevad õpilased ennast loomingulistena ja osalistena otsustamisprotsessis.

GK juht: "Projektinädalal oleme ka tundidega paindlikud. Kui õpetaja tahab teha näiteks terve päeva keemiat, siis leiame ka selleks võimaluse. Või kui vene keele õpetaja tahab minna vene kohvikusse, siis on ka see võimalus."

Seega saab öelda, et traditsioonid ja kogukonnatunne on koolielu alustaladeks. Pea kõikide koolide puhul kordusid kokkuvõtetes sõnad "vaba", "vabadus" - see on oluline väärtus.

Vaatlused

Vaatluste analüüsi aluseks võeti uurijate märkamisi üldise interjööri, kooli rituaalide, päevakava, klassiruumi, tunnis töötamise, vahetunni, õhkkonna ja kooli eripärade kohta. Tunde ei olnud võimalik vaadelda Võru Werrone kooli külastanud tudengil.

- Koolihoonetes olid erinevad interjöörid: oli kõrgete lagedega, väikeste hubaste ruumidega, oli nii kitsaste, kui laiade koridoridega koolimaju. Õpilastele on tagatud võimalused liikuda, teha midagi veel peale koolipingis istumise, neile on loodud kokkusaamiskohad.
- Värvilahendusena on koolides kasutatud heledaid ja pastelseid toone, koolimaja ja klassi seinu ilmestavad laste kunsti - ja projektitööd.
- Sisustus on küll tavakoolile sarnane, kuid toodi välja taimede rohkust (GK, TVW), akvaariumeid ühisruumides (TVW) funktsionaalse nutitahvli olemasolu (PJK, TVW, PV), õpilaste töödega kaunistatud seinad. Mööblipaigutus oli enamasti tavapärase/klassikaline. Eristus Aruküla kool, kus algklassides istutakse pallidel. Kui ruumi suurus võimaldab, lisatakse klassi tahaossa puhkeala (VWK), pingid (PV), tugitoolid (PJK), vaipkatted ja padjad (LK, TVW, LIK). Pärnu VK-is olid mõnede klasside seinad õpilaste enda värvitud, Gaia koolis oli õpilastele mõeldud vaikne tuba koos lillede ja kott-toolidega, PJK-d iseloomustab klassis paiknev klaver. Koolilauad ja toolid on koolides kaasaegsed, kergesti ümberpaigutatavad. Ühes koolis on õuesõppe maja, mis on ehitatud pühupakkidest ja tsemendist, katus on muruga kaetud.

- Nii vaatlustest kui ka vestlustest tuli välja, et nii mõneski koolis (KMK, LIK, AVW, PV) on ruumidega seotud küsimused (remont, ruumipuudus, moodulmajade kasutamine, rent, ruumide jagamine teiste asutustega) üks kooli murekohtadest.
- Igal koolil on oma päeva alustamiseks rituaalid: näiteks hommikupalvus, saabuvatele lastele läbi metsa bussi peale vastumine ja tere-ring, hommikuluuletuse ühine lugemine, ukstel käteldes õpilaste nimepidi tervitamine. Waldorfkoolides iga-esmaspäevane hommikuring kõikidele klassidele (erinevatel aegadel), kus kõik õpilased ja paar õpetajat seisavad ringis ja laulavad. Lisaks on neis koolides ka vaikse neljapäeva muusikahetk - kõik klassid kogunevad aulas ja laulavad (algklasside koor, põhikooli koor ja segakoor).
- Õppetegevus algab koolides erinevatel aegadel. Enamus koolides algavad tunnid 8.15 ja 9.00 vahel. Eristus LIK, kus koolipäev algab umbes kella 10 ajal. Koolitunni pikkus on keskmiselt 40-45 minutit, kuid waldorfkoolides on päeva alguses epohhitunnid (90-100 minutit) ning paaristund Gaia ja Püha Johannese koolis ning Pärnu Vabakoolis. Pärast õppetunde on koolides pikapäevarühma võimalus.
- Vahetunnid on enamus koolides vaiksed. Gaia koolis oli palju sagimist, mis võis tuleneda sellest, et õpilastel on vähe ruumi. TVW väiksemad lapsed olid samuti pigem valjemad. Enamjaolt on õpilased vahetunnis rahulikud ning ei jookse ega lärma koridorides. Saab öelda, et lapsed on rõõmsad ja rahulikud, omavaheline suhtlus on vaba. Suuremas osas ollakse aktiivsed ja mängitakse näiteks lauamänge, malet, lauatennist ja korvpalli. Telefonid üldjuhul lubatud ei ole. Vahetunni pikkused on keskmiselt 10 minutit, söögivahetund kuni 35 minutit. Ühes koolis on eriline tava (LIK) enne koolilõuna söömist suure tuulekellaga madal rahustav heli tekitada ja kogu kooliperega ühine mantra lugeda. KMK - s on söögivahetunnid libiseva graafikuga. Ühes koolis (PJK) on loodud võimalus vahetundide ajal mängida malet ja lauatennist ning lisaks hommikupalvusele toimub kell 12 lisapalvus kooliperele.
- Vaatluse põhjal selgus, et õuevahetunnid on neljas koolis. Koolides on laste jaoks loodud erinevad võimalused õuevahetunni ajal erinevate aktiivsete tegevustega tegeleda.
- Õpilase-õpetaja suhe oli külastatud koolides hea ja usalduslik. Õpilased julgevad oma mõtteid ja tundeid väljendada ning üldjuhul õpetajatel õpilastega silmnähtavaid probleeme polnud, kuid waldorfkoolide tundides esines siiki probleeme haaratusega. Tajutud meeoleu oli enamikes külastatud tundides tõine ning sõbralik. PV toodi välja

humoorikus, LIK rõõmsameelsus ja AVW lärmakus. Lilleorus õpetatakse ning kasutatakse lisaks üldõpetusele ka kohalolutehnikaid ja joogat. AVW ja PJK jäid koju teha pooleliolevad tööd ja kordamisharjutused, Lilleorus ja TVWis vaadeldud tundides kodutöid ei jäetud.

- Infot, milliseid metoodikaid koolides kasutatakse, kahjuks iga kooli kohta ei saadud, seega saab välja tuua vaid teadaolevad meetodid. Vaadeldud tundides kasutati projektõpet, grupidöö, ringmeetodit, üldõpetust, probleemide lahendamiseks Moraalijutu meetodit (AVW). Õuesõpet viljeletakse neljas koolis (LIK, KMK, VW, PV). Kristlikes koolides õpivad 1.-5. klassides poisid ja tüdrukud eraldi klassides.
- Üldine õhkkond oli koolides enamjaolt pigem vaikne, ühe kooli puhul mainiti ka lärmakust. Kõik projektis osalenud tudengid kirjeldasid külalastatud koolide õhkkonda kui sõbralikku ja külalislahket. Õpilased, õpetajad ja juhtkond olid avatud vabalt vestlema, kuid samas ei lastud ennast vaatljatest häirida.

Vaatluse kokkuvõtteks saab öelda, et koolide visioon ja missioon on koolides ülekandunud õppetöösse ja õpikeskkonda. Iga kool on omanäoline ning kooli interjäär ja õhkkond peegeldavad igati õpetatavat pedagoogilist suunda: waldorfkoolide selgelt eristuva värvilahendusega klassid, kristlike väärtuste kajastamine vastavates koolides, looduslähedust propageeriv kool asub looduse rüpes, mitmes koolis on vabadus tunniplaani mitte rangelt kinni hoida, lasta tunnil vabalt kujuneda.

KOKKUVÕTE

Kõigis projektis uuritud alternatiivpedagoogilise suunitlusega koolides toodi välja, et nende jaoks on oluline tihe koostöö lapsevanemate ja õpilastega. Õpilasi ja vanemaid kaasatakse aktiivselt erinevate kooliürituste ja ühistegevuste korraldamisse. Korraldatakse heategevuslikke laatasid, külalastatakse muuseumi ja tehakse ühised väljasõite. Koolide jaoks on väga olulisel kohal õpilaste sotsiaalsete oskuste arendamine, eriti toodi välja märksõnadena koostöö, omavahelised suhted, probleemide lahendamise oskus, iseseisvus ning vastutamine oma tegude

eest. Õpikeskkonnas tunneb õpilane ennast turvaliselt ja väärtustatuna. Igas koolis on oma päeva ja/või nädalat alustav rituaal, olgu see kas hommiku laulmine, hommikuring või palvus.

Koolide alusfilosoofiliseks osaks on hinnata inimest kui terviklikku õppijat. Õpilasel on vabadus olla tema ise. Koolid julgustavad õpilasi aktsepteerima ennast sellisena, nagu nad on, ning õpetavad neid väljendama ennast ja oma mõtteid. Oluline on toetada igat õpilast ning arvestada õpilase eripäradega. Õpilastel on vastutus oma õppimise eest ehk soov on, et õpilased oleksid ennastjuhtivad õppijad. Oluline on kogukonna tunde tekitamine, kooli tunnetatakse kui ühtset kogukonda. Koolides on sõbralik ning soe atmosfäär, kus kõik tunnevad ennast hästi.

Vaadeldud koolide põhjal võime öelda, et tunded seoses oma kooliga olid valdavalt positiivsed ja õpilased ning õpetajad on rahul oma kooliga - töötamist ja õppimist nendes koolides peetakse privileegiks. Oluliseks peetakse omavahelisi suhteid nii koolisiselt kui ka kogukonnaga, ning mis on veelgi olulisem - eriarvamuste puhul ei pelga keegi neid väljendada. Ikka ja jälle peegelduvad aspektid: sõbralikkus, austus, rahumeelsus, koostöö ja vabadus. Õpetajate igapäevategevus ja suhtumine on kantud missioonist ja ühistest väärtustest. Kõikides koolides oli tunda loomingu- ja turvalise keskkonna olemasolu ja autonoomia toetamine. Koolidest, kus õpilased toovad võrdluse kodutunde ja perega, lähevad ellu rõõmsad, enesekindlad ja eluga rahulolevad õpilased!

Erinevusena saab välja tuua koolides ruumi suurused. Osades külastatud koolides on palju ruumi, osades koolides on ruumipuudus. Ka koolipäeva alguse aeg on erinev, kõige varem algab koolipäev 8:15 ja kõige hiljem 9:30. Igal koolil on oma hommikurituual, külastatud koolid olid rituaalide puhul kõik erinevad.

SOOVITUSED, mida tavakoolid alternatiivpedagoogilise suunitlusega koolidelt üle võtta

- Katsetada teistmoodi tundidega – epohhiõpe ja eurütmia.
- Luua kooli vaikseid alasid, vaikuse tubasid, kus on mõnus olla.
- Lasta õpilastel vabalt kaasa rääkida tunnis kasutatavate meetodite osas - grupis või individuaalselt tegemine jms.
- Proovida teistmoodi tunni algust - ring, kus jagatakse selle hetke tundeid, mõtteid ja püstitatakse eesmärgid, mille juurde tullakse tagasi ka tunni lõpus.

- Võtta aega, et ilma kiirustamata alustada koolipäevaga.
- Enne lõunasööki võtta hetk ja olla tänulik toidu eest (palve lugemine).
- Muuta kool või koolipäev nutivabaks.
- Peale kohustuslike ainete õppimise, hoida fookuses ka suhtlemise olulisust, õpetada õpilasi olema inimesed, kes oskavad end väljendada ja teistega suhelda.
- Võta aega, et õpilastele õpetada nende sise- ja välismaailma tundma (emotsioonid, tunded, olukorrad, ümberkaudne loodusega suhtlemine). Vaimse tervise tähtsustamine. Inimese kui indiviidi ja terviku hindamine ja austamine.
- Mitte kasutada helisevaid tunnikellasid, mis lõhuvad vabamat töötegemist õpiruumis. See annab õpetajatele ja õpilastele rohkem vabadust.
- Sisse tuua rohkem ja tihedamini koduõppepäevi ehk 4-päevased koolinädalad.
- Katsetada üldõpetusega (eriti I kooliastmes), mis annab võimaluse lõimida ja siduda erinevaid õppeaineid loovamalt.
- Kaasata rohkem ümbruskonnas olevat kogukonda ning peresid kooli tegevustesse. Kutsuda lapsevanemaid tunde läbi viima vastavalt oma huvidele ja mõlema poole võimalustele.
- Nihutada koolipäeva algus hilisemaks, et lapsed saaksid hommikul rahulikult üles ärgata ja ennast seadistada eelolevaks koolipäevaks ette.
- Vähendada kodutööde mahtu (kus seda iga päev ja palju antakse). Katsetada hoiakut, et kodutöid enamuses ei anta. Parandaks paljude koolide õpilaste vaimset tervist ja toetaks perega ühtekasvamist.
- Pakkuda õpilastele rohkem õuevahetunde ning õuesõpet. Tähtsustada rohkem loodusega koos olemist!
- Kaasata STEM-haridust (STEM klass Püha Johannese koolis). Mis on STEM-haridus? Ükskõik kas kutsume seda STEM'iks või STEAM'iks (loodusteadused, tehnoloogia, inseneriteadus, kunst ja matemaatika), selge on see, et Ameerikast Koreani liigub loodusteaduslik haridus selle suunas. USA Riiklik Teadusnõukogu (National Research Council, 2014) on leidnud, et integreerituma STEM-hariduse nimel tuleb luua seoseid tegevuste ja materjalide vahel, samuti teadusharude vahel ning mõõta ja mõista, kuidas õpilased teadmisi omandavad. Ühes teises teadusnõukogu aruandes on õpilaste STEM-hariduse kriteeriumiteks nende kaasamine uurimustesse ja projektidesse, mis on

seotud põhiõppeainete ning loodusteaduste, matemaatika ja inseneriteadusega (National Research Council, 2011a). STEM-hariduse vältimatuid komponente on liikumine automaatsete tegevuste juurest päris elus ette tulevate probleemide lahendamise juurde.

Meeskonnaliikmete eneseanalüüs uurimisprojekti käigust ning kõige meeldejäävam koolikülastuste juures (üllatusmoment, emotsioon, eriline kogemus).

Millega koolid üllatasid? Mis oli väga eriline?

Kerli Karu: Minu isiklikuks eesmärgiks oli näha, et milline on alternatiivpedagoogilise suunitlusega kool, millised on sealsed õpilased ja õpetajaid. Sain endale püstitatud eesmärgile vastuse Gaia Koolist. Minu külastatud kool on väga **kogukonnapõhine**. Õpetajad, õpilased ja lapsevanemad on **üks kogukond**, kus kõik on hoitud ja väärtustatud. Õpetajad on rõõmsameeled ning **lapsest lähtuvad**. Iga õpilast võetakse sellisena nagu ta on. Kõige suurema emotsiooni jättis see, et kooli **atmosfäär** oli täpselt selline nagu oleks sattunud lasteada- rõõmsad **sisustusvärvid**, palju laste töid seintel ning väga roheline ja paljude taimedega kool.

Mira Eveliina Ralli: Minu jaoks on hariduse teema alati oluline olnud, mistõttu usun, et tänapäeva vajadustele vastamiseks on vaja õppida uusi õppemeetodeid. Projekti käigus külastasin Võru kooli, mis ei üllatanud mind mitte ainult oma suuruse (see on väga väike), vaid ka atmosfääriga. Sellel koolil on õppimisele väga **erinev lähenemine**. Lastele ei õpetata mitte ainult põhiaineid, vaid ka seda, **kuidas inimestega suhelda, kuidas armastada ja aktsepteerida ennast sellisena**, nagu sa oled, kuidas ennast ja oma mõtteid õigesti väljendada. Mind üllatas väga selline “**perekondlik**” **tunne**, kus igaühel on oma roll, aga samas on kõik võrdsed ja valmis üksteist aitama. Koolis ei näe isegi **interjäär** välja nagu kool, vaid nagu maja. Mulle tundub, et ka tavakoolid peaksid püüdma leida lähenemist, kus lapsed oleksid õpetajaga **võrdsed**, aga samal jääksid õpilasteks ja õpetajateks.

Kaja Aadomaa: Minu otseseks huviks oli näha, kuidas toimib alternatiivne kool. Milliseid võtteid tundides kasutatakse ja milline on lapsevanemate roll. Olin Pärnu Vabakoolist vähe kuulnud ja sain suure üllatuse osaliseks. **Pärnu vabakool** ligikaudu 163 õpilasega on täiesti

arvestatavas suuruses põhikool, mis on igati kaasaegse sisustuse ja õppematerjalidega. Minu suureks üllatuseks oli ka see, et selles koolis on **partnersuhted**. Ei suhelda distantsilt. Sellega on kujundatud **sõbralik ja soe atmosfäär**. **Kogukonna tunne** on tekkinud ka ühistest üritustest koostöös lapsevanematega. Atmosfäär on soe, sõbralik ja avatud nii personali kui ka laste poolt. Minu üllatajaks oli **helikindel muusikaklass**, kus võis pille mängida nii valjult kui tahes.

Aet Rauk: Antud projektiga liituma kannustas mind huvi teada saada, kas need teadmised, mida ma loengutest erinevate alternatiivpedagoogiliste suundade kohta omandanud olen, kajastuvad realselt vastavates Eesti koolides. Nüüdseks, kui meie äärmiselt põnev, tempokas ja suurt panustamist nõudev projekt hakkab läbi saama, saan ma öelda, et minu projektiga liitumise eesmärk sai täidetud: mul oli võimalus vaatleja ja uurija rollis kahel päeval **Lilleoru Põhikooli** koolielust osa võtta, teada saada, et see, mida kool lubab, seda lapsed (ja ka vanemad) sealt koolist saavad: **headust, soojust, turvalisust, vabadust**. Tunnid on üles ehitatud üldõpetuse põhimõttel, toimub palju lõimist. Tunnid on erineva tempoga, mis hoiab hästi laste tähelepanu õppetegevuse juures. Igavlevaid õpilasi tundides mina ei näinud. Selles koolis on kindel koht enesejuhtimisoskuste ja eneseväljendamisoskuse õpetamisel ja igapäevasel kasutamisel. Seda, et lapsi pole piiratud, neil on vabadus ennast väljendada, sai kohe, kui lastega kohtusime, tunda - lapsed olid julged ja avatud suhtlejad. Kui ma lapsevanemana oleksin valikute ees, kuhu kooli oma 1. klassi minevat last panna, siis see kool oleks minu kui suure loodusearmastaja jaoks kindlasti favoriitide seas! Kooli ümbritsev mets ja kogu keskkond on lummas ja inspireeriv!

Marion Kivi: Minu südamelähedaseks teemaks on **koolirõõm** ja seoses sellega oli ka antud projekti puhul eesmärgiks teada saada, kuidas õpilased ennast koolis tunnevad, millise tundega lähevad nad kooli. Samuti huvitas mind, nagu meist paljusid, mis on siis “nendes” koolides teistmoodi ja kas on tegemist “õnnelike koolidega”. Projekt täitis minu jaoks eesmärgi - ma sain mind huvitavale fookusele vastused. Üks sõna, mis käis läbi kõikidest koolidest, oli “**vabadus**” - see räägib juba ise enda eest. Vabana - olla nemad ise, võtta vastutus, **tegutseda lähtuvalt oma väärtustest** - tunnevad nendes koolides nii õpilased, kui ka õpetajad.

Anita Voropajev: Alternatiivpedagoogikat hindan juba aastaid. Eriti südamelähedane oli kool, kuhu soovisin külla minna - Lilleoru Põhikool. Eesmärk täitus, et näha kooli sisse - sealseid inimesi ja ruume, kuid mis kõige olulisem, kogesin imelist, toetavat kooli õhkkonda. Kõige

suurem õppetund, mis kaasa võtsin on see, et töötades uues üldhariduskoolis ja proovides uutmoodi haridust teha, siis mõistsin tegelikult, kui sarnaselt me töötame võrreldes alternatiivpedagoogika kooliga, mida ma sain külastada! Mul oli nii hea meel kogeda ja tõdeda, et tegelikult väga paljuski, mis oli nõ erist alternatiivpedagoogika koolis, me juba valla uues üldhariduskoolis ka teeme. Üllatas see, et **laste arvamus tavakoolist oli väga erinev ja kohati ikka negatiivsem nende enda kooliga võrreldes**. Sealkohal tahtsin neile kinnitada, et uued üldhariduskoolid võivad olla sama vahvad, toetavad, võimaluste- ja vabaduserohked nagu nende alternatiivpedagoogika kool! Projekt andis kinnitust sellele, miks ma fännan alternatiivpedagoogilisi koole ja võtteid. Andis kinnitust, et mina eripedagoogina ja õpetajana teen oma töös samuti õigeid ja sarnaseid valikuid võrreldes alternatiivpedagoogiliste koolidega. Kogetu tuletas meelde, et ei tohiks unustada ära, miks ma ise haridusvaldkonnas olen otsustanud tegutseda. Projekt tekitas suuremat huvi antud teemavaldkonna vastu ning projektist kujunes välja minu magistritöö esimesed kavandid. Väga õpetlik kogemus oli ka projekti teha üldse meeskonnaga, kuna varem olen pigem vähestes projektides osalenud. Kõige eelnimetatud ja kogetu eest olen väga tänulik!

Kärddy Pang: Minu suur soov külastada Püha Johannese Kooli täitus. Olin juba enne projektiga liitumist sellest koolist kuulnud ja teadsin, et koolil oli Kivimäele hiljuti kerkinud uus koolihoone. Koolis töötavad mitmed minu varasemad tuttavad ja mul õnnestus mõningaid neist seal kohata. Raamatukoguhoidja oli üks neist ja ta jagas minuga oma kogemust kuidas tema teismeline poeg oli sinna kooli õppima asudes saanud tagasi koolirõõmu. Seal koolis tundus tõesti kõik erinev: **ilus suur koolihoone, malbe visionäärist koolijuht, targad ja südamlikud õpetajad ning õpihimulised ja toredad õpilased**. Astusin ka nende lasteaia rühma sisse, osaliselt vist sellepärast, et tahtsin näha seda last, kelle ema oli seal koolis töötanud, aga hiljuti surnud. Kool võttis selle lapse oma hoidu, kuigi ta ei olnud veel kolmeaastane. Kuna mul on endal sama vana laps, siis läks mulle see lugu väga hinge.

Chrisabell Merilee Riives: Minu eesmärgiks oli teada saada ja kogeda, milline on alternatiivpedagoogiline kool, millised õpilased ja õpetajad seal on ning, kuidas ollakse kooliga rahul. Samuti, et kui palju see ikkagi tavakoolist erineb. Projekti käigus külastasin Tallinna Vaba Waldorfkooli. Koolikülastusest jäid suuremas osas ikkagi positiivsed emotsioonid. Kogu õhkkond seal koolis oli väga meeldiv, kõik olid väga **sõbralikud ja külalislahked**. Väga suur

rõhk pannakse **kogukonna tundele**, mida tavakoolis sellel kujul mina kogenud ei ole. Samuti on tähtsal kohal **loomingulisus, kunst ja muusika**. Kooli seintel on laste kunstitööd ning ühised üritused, kus lauldakse ja õpilased saavad esineda. Mind üllatas see, et üks intervjueeritav õpilane ütles, et **õppimist võiks olla rohkem; seda ei kuule just igapäev õpilastelt**.

Eerik Luuri: Minu eesmärgiks oli näha, kuidas alternatiivpedagoogilised koolid erinevad tavakoolidest. Täpsemalt soovisin tutvuda alternatiivpedagoogiliste koolide õpetamismeetoditega ja tunniülesehitusega. Lisaks tundsin huvi ka selle vastu, kas õpilased on õppetöös motiveeritud ja rahulolevad. Küllastasin Aruküla Vaba Waldorfkooli ning kogesin, et **lastel on säilinud koolirõõm. Õppimine iseenesest on pingutav kogemus ja olin üllatunud, et lapsed olid tunnis vabad, said omavahel palju suhelda, kuid võtsid sellegipoolest tunnist aktiivselt osa**. Lisaks sellele oli tunda, et õpetajad **suhtlesid omavahel pingevabalt**. Waldorfkooli õpetamismeetodid erinesid selgelt tavakooli meetoditest ning nägin, et see mõjus kooliklimale positiivselt.

Ene Keis: Mina küllastasin Püha Johannese Kooli ja sain kinnitust veendumusele, et unituste kool võib päriselt olemas olla. Minu jaoks oli uudne tajuda üheaegselt ja arusaadavalt kooli kandvaid alusväärtusi füüsilises keskkonnas kombineerituna argielu atmosfääriga interaktsioonis kooliperega. **Ühiste väärtuste alusel koostööne tegutsemine** oli tajutav mulle külalisena ja väljendus kõikides asetleidnud vestlustes **üksteisest lugupidamise, austuse ja aktsepteerimisena**. Õpilaste intervjuudest selgus **modeldamise olulisus hoiakute kujundamisel ja kaasamisel**. Kogukonna kaasamine ja õpetajate autonoomia õpikeskkonna kujundamisel väljendus õpilaste teadlikkuses, uudishimuses, loomingulisuses ja elujanus. Märkusõnadeks jäid **koostöö, aktsepteerimine, kodutunne ja unistused**.

Kärolin Kiviste: Kohila Mõisakooli motoks on, et tegemist on koduse kooliga, mis ühelt poolt on nõudlik ja akadeemiline ja teisalt suhtlemiselt vabam ja lähedasem. Seda oli nii näha kui tunda. **Kõik (mitte ainult lapsed) on märgatud**. Muljet avaldas see, et koolis oluliseks peetud **väärtused olid rohkem näha läbi tegevuste ja käitumiste**, kui paberil. See, kuidas õpilased üksteisega ja meiega suhtlesid kinnitas eelnevalt õpetajate kirjeldatud oskusi, mida nad püüavad lastes arendada. Õpilaste puhul oli märgata, et nad tunnevad ennast ja oskavad analüüsida nii ennast kui teistes toimuvat, mis jällegi kinnitas kooli ideed, et nad kujundavad inimesi, kellel on

olemas **baasväärtused** ja kes oskavad nende väärtustega iseenda süsteemis toime tulla.

Liliann Timakov: Projekti alguses panin endale eesmärgiks panna tähele alternatiivpedagoogiliste koolide juures seda, mida nemad teisiti teevad ja teada saada, kuidas nemad toetuvad oma pedagoogilistele vaadetele ning toetavad seda läbi füüsilise ruumi. Just seda märkasin vaatluse käigus külastatud Kohila Mõisakoolis, kus õppetöö käis minule tuttavas viisil, kuid erinevused tulid välja väikestes nüansides ja just läbi füüsilise ruumi. Ruumikujundus oli minimaalne, kuid oli täis piisavalt, et see ei seganud õpilasi (pildid ja laste kunst, ikoonid). Minu jaoks oli üllatav näha, et koolis, millel on **kindlad põhiväärtused** ja mille ajal ka käitatakse, on õpilased rohkem teadlikumad sellest, kuidas nad peavad käituma. See tuleb õpetajatest, kes teavad, mida nad teevad ja millel nad põhinevad oma õpetamistegevusi. Oli näha, et õpilased ja õpetajad on ühtsed, mida nad toetavad läbi iganädalaste kohtumiste ja mõtete jagamise.

Atse Pääro: Mind inspireeris projektist osa võtma soov tutvuda alternatiivpedagoogiliste koolide hingeeluga. Mina saavutasin oma eesmärgi, sest kogesin, et teoorias õpitud ja lisaks loetud vastab tegelikkusele. Külastades Aruküla Vaba Waldorfkooli võib öelda, et hing puhkas. Lapsed olid rõõmsad ja suhtlemisaltid, nad olid oma kooliga rahul. Õpilased ei lasknud ennast häirida külalistest, nende esinemise ja eneseväljendamise oskused olid tugevad. Koolis töötav personal oli lahke ja abivalmis. Imestama pani see, et olenemata kitsastest oludest ja ruumide jagamisest huvikooliga, oli interjööri kaunis ja waldorfpedagoogikast lähtuv. Mulle meeldis see, kuidas oli kogukond kaasatud kogu kooliellu ja kollegiaalne juhtimine.

Nelli Kaasikmäe: Omamoodi alusfilosoofiaga ja/või alternatiivseid meetodeid kasutavad koolid tunduvad mulle huvitavad. Tekivad küsimused, et mis see täpselt tähendab ja kellele need koolid on mõeldud. Täna sel päeval, mil me ühiskonnas oskame järjest rohkem märgata (ja ka väärtustada) erinevaid vajadusi, on mulle kui pedagoogile oluline teada väljapoole tavakooli jäävatest haridusvõimalustest. Projektis osaledes sain lähemalt tutvuda Tallinna Vaba Waldorfkooliga. Mulje sellest koolist jäi kodune ja sõbralik. Nägin väikeseid klasse, ühtehoidvaid õpetajaid, rõõmsaid lapsi ning palju loomingut ja loomingulisust. Külastusest jäi meelde, et koolis hinnati väga ühiseid üritusi ja kogukonna tuge.

ALLIKAD

Flick, U. (2019). *An introduction to qualitative research*. Sage Publications.

Haridussilm (s.a). Loetud aadressil

<https://www.haridussilm.ee/ee/tasemeharidus/haridustootajad/opetajad> (09.05.2023)

Heinla, E. & Kuurme, T. (2022). The impact of school culture, school climate, and teachers' job satisfaction on the teacher-student relationship: a case study in four Estonian schools. *Research Papers in Education*. <https://doi.org/10.1080/02671522.2022.2150883>

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2007). *Uuri ja kirjuta*. Medicina.

Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. V. Kalmus, A. Masso, ja M. Linno (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kuurme, T. (2020). Alternatiivpedagoogika arengutee Eesti haridus ja kasvatustegelikkuses. M. Heidmets (toim), *Haridusmõte*. Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Kuurme, T. (2023). *Koolikultuurist ja kooli kliimast* [Google Esitlused].

<https://docs.google.com/presentation/d/1MVZ4arXy7JOuSlhsLkwm6GU1PMOx9AW7/e/dit#slide=id.p1>

Müürisepp, S. (2017) *Koolikultuuri elementide ilmumine kristlikus erakoolis Püha Johannese kooli näitel*. [Magistritöö, Tallinna Ülikool]. ETERA.

<https://www.etera.ee/s/GzZBo5LW3h>

Olev, A., & Alumäe, T. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service.

Baltic HLT. <http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/>

Püha Johannese kool. (2023, 12. mai.). *Avaleht*. <https://www.pjk.ee/index.php/ee/>

Sarv, E.-S. (2013). Kooli kliima ja kooli kultuur. R. Mikser (Toim). *Haridusleksikon* (lk 151 – 157). Eesti Keele Sihtasutus.

Toomela, A. (2016). *Kultuur, kõne ja Minu ise*. EKSA

Tartu Ülikool RAKE (2022). Haridusega rahulolu hindamise kontseptsioon. Väljavõte Lukk, M., Sammul, M., Tamm, A., Leijen, Ä., Adov, L., Aksen, M., & Themass, A. (2016). *Kontseptsioon ja mõõtevahendid hindamaks rahulolu üld-, kutse- ja kõrgharidusega ning täiendusõppe võimalustega*.
https://hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/haridusega_rahulolu_hindamise_kontseptsioon.pdf

Valk, A. (2018). Rahulolumõõtmine 2017: Õpilaste ja õpetajate heaolu üle-Eestilises rahuloluküsitluses, lühiülevaade 2017. a. tulemustest
https://www.hm.ee/sites/default/files/rahulolu_2017.pdf

Van Houtte, M. (2005). Climate or Culture? A Plea for Conceptual Clarity in School Effectiveness Research. *School Effectiveness and School Improvement*, 16(1), 71–89.
doi:10.1080/09243450500113977.

Vihalemm, T. (2014). Andmekogumismeetodid. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.
<http://samm.ut.ee/andmekogumismeetodid>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

Lisa 1.

Info lapsevanemale ning nõusolek lapse vestluses osalemiseks

V.a lapsevanem

Teie lapse koolis toimub vestlus õpilastega, mille eesmärgiks on õpilastepoolne vaade oma koolile ja seal õppimisele. Vestlus viiakse läbi Tallinna Ülikooli ELU* projekti "*Koolikultuur; kooli õhkkond ja õpilaste/õpetajate rahulolu eesti alternatiivpedagoogilise suunitlusega koolides*" raames ja õpilastega vestlevad Tallinna Ülikooli kaks üliõpilast.

Palume, et lubaksite oma lapsel selles vestluses osaleda. Vestlus kestab umbes 1,5 tundi ning seda salvestatakse. Salvestuste eesmärk on vestlusi hiljem üle kuulata ja märgata olulist.

Vestluses saadud infot kasutatakse ainult teaduslikel eesmärkidel, vestluses osalejatele tagatakse täielik anonüümsus ning konfidentsiaalsus.

Palun kinnitage oma nõusolek allkirjaga.

Luban oma lapsel (nimi) osaleda õpilaste vestlusel.

.....

Vanema nimi ja allkiri

Ette tänades

* ELU – [erialasid lõimiv uuendus](#)

Lisa 2.

Pöördumine koolidesse

Hea koolipere.!

Oleme Tallinna Ülikooli ELU* projekti “Koolikultuur, kooli õhkkond ja õpilaste/õpetajate rahulolu eesti alternatiivpedagoogilise suunitlusega koolides” liikmed ja

Teie kooliga on eelnevalt suhelnud Tiiu Kuurme, kes on üks antud projekti juhendajatest, ning kes oma kirjas andis projekti tegevustest põgusa ülevaate. Aitäh, et nõustusite tudengitele oma kooli tutvustama!

Soovime projekti käigus märtsis või aprilli algul oma kaastudengitega külastada erinevaid Eesti alternatiivpedagoogilisi koole ja tutvuda koolipere tegemistega.

Meie huvi on vaadelda Teie kooli koolipäeva algust, külastada 1-2 koolitundi ning eraldi vestelda juhtkonna, õpetajate ning 3-4 õpilasega põhikooli ülemisest astmest. Üks vestlus võtab aega kuni 1,5 tundi. Vaatlused-vestlused planeeriksime kahele päevale.

Palume luba vestlusi salvestada ning teha kooli elu-olust mõned fotod. Kuna õpilastega vestlemiseks peab olema lapsevanema luba, lisasime kirjale nõusolekulehe, mille soovime vestluspäeval allkirjastatuna tagasi saada. Salvestusi kasutame anonüümselt ning juurdepääs salvestusele on projekti meeskonnaliikmetel.

Projekti ajakavast tulenevalt saame koole külastada vaid märtsis ning aprilli alguses. Palume Teil välja pakkuda, millised on Teile sobilikud päevad, millal saaksime Teie koolipere tegemistega tutvuda.

Lugupidamisega

* ELU – erialasid lõimiv uuendus